

Respons

Irak - Kurdistanregionen: Det offentlige omsorgstilbudet til foreldreløse barn, utenom barnehjem

Problemstilling/spørsmål:

- Hva finnes av lovgivning rettet mot foreldreløse barn i KRI i dag?
- Hva slags støtte blir gitt til familier som tar hånd om foreldreløse barn?
- Finnes det noen fosterhjemsordning for foreldreløse barn?
- Finnes det noen adopsjonsordning?
- Hvilke andre støtteordninger finnes?

Denne responsen er utarbeidet på grunnlag av samtaler under en informasjonsinnhentingsreise i Kurdistanregionen (KRI) våren 2013.

Det offentlige omsorgstilbudet til foreldreløse barn

I Irak regnes et barn for å være foreldreløst dersom det mangler én eller begge foreldre. I KRI finnes det ulike former for offentlig støtte til foreldreløse barn. Utenom det offentlige barnehjemstilbudet finnes det en ordning med offentlig kontantstøtte til familier som tar hånd om foreldreløse barn. I de fleste tilfeller vil dette være snakk om barnets utvidede familie. I tillegg vurderer det kurdiske regionale parlamentet å foreslå innført en fosterhjemsordning og en adopsjonsordning. Det finnes også noen andre tiltak og støtteordninger som foreldreløse barn kan benytte.

Lovgivning relatert til foreldreløse barn

Det er ikke noen egen lovgivning spesielt for foreldreløse barn i Irak. Barns sosiale vilkår er generelt dekket i den irakiske sosialloven, og foreldreløse barn kommer inn under denne. Som foreldreløse regnes barn under 18 år som har mistet én eller begge foreldre.

I KRI arbeides det med å modernisere og få på plass en revidert barnelovgivning. Det er foreslått ny lovgivning for KRI som er ment å skulle dekke alle relevante sider ved barns sosiale rettigheter. Under Landinfos besøk i KRI våren 2013 ble det ikke klargjort om den nye lovgivningen vil komme i form av egne tillegg for KRI i den gjeldende nasjonale lovgivningen, eller i form av en egen ny lov for KRI. Her uttrykte kilder på myndighetssiden seg ulikt. Det er mulig at også formen på den nye lovgivningen er oppe til debatt, men ellers legger vi til grunn uttalelsen fra Arbeids- og sosialministeren (møte i Erbil 4. april 2013) om at forslaget til nye bestemmelser vil resultere i en egen ny lov om barns rettigheter.

De nye bestemmelsene vil bli gjeldende kun i KRI. Forslaget inneholder bestemmelser om helse, skolegang, beskyttelse, arbeid og spesielle behov. Loven er ment å skulle samle alle hensyn knyttet til barn, og den inneholder også forslag om å opprette en egen komité for barn. Lovteksten er blitt utarbeidet i samråd med UNICEF. Den skulle etter planen bli lagt frem til avstemning i det regionale parlamentet i løpet av våren 2013, ifølge Arbeids- og sosialministeren.

Den irakiske NGO'en al-Mesalla, som arbeider for å styrke sivilsamfunnet og utsatte grupper som bl.a. barn (møte i Erbil 4. april 2013), mente at loven neppe vil bli ferdig i løpet av 2013. Hvis det foreliggende forslaget blir vedtatt, vil det etter organisasjonens mening styrke beskyttelsen av barn i KRI.

Generaldirektøren for sosialdirektoratet i Sulaymaniya (Directorate of Social Affairs, møte i Sulaymaniya 7. april 2013) mente at den gjeldende irakiske sosialloven fra 1980 i seg selv er en god lov, men at den ikke lenger er relevant.

Viseguvernøren i Dohuk i egenskap av formann i provinsens barnevernkomité (møte i Dohuk 10. april 2013) mente at det viktigste tiltaket for å styrke barns beskyttelse er å få oppdatert gjeldende lovgivning. Her nevnte han spesielt ungdomslovgivningen, særlig den som gjelder skolegang og barnearbeid.

Formannen i det kurdiske regionale parlamentets sosial-, familie- og barnekomité (møte i Erbil 3. april 2013) mente at utfordringen ikke er at man mangler lovgivning, men å få gjeldende lovgivning til å virke. Samtidig har samfunnsutviklingen de senere år skapt behov for å fornye mye av den eksisterende lovgivningen. Ikke minst har den økende andelen kvinner som tar høyere utdanning og går ut i arbeidslivet, begynt å skape nye familiemønstre, bl.a. med innslag av et økt antall skilsmisser og barnefordelingssaker. Dette skaper nye utfordringer også på lovgivningsområdet.

Det sentrale i den informasjonen som her er lagt frem, er etter Landinfos oppfatning at det nå etter alt å dømme vil komme en revidert barnelovgivning for KRI, at denne vil være mest mulig samlet i én lovtekst, at den kan komme til å skille seg fra det som måtte bli vedtatt for Irak for øvrig, og at den vil få et sekulært anstrøk i tråd med de senere års tradisjon i KRI.

Respons Irak - Kurdistanregionen: Det offentlige omsorgstilbudet til foreldreløse barn, utenom barnehjem

Kontantstøtte til familier som tar hånd om foreldreløse barn

Det blir gitt en månedlig kontantstøtte til slektninger som tar hånd om foreldreløse barn. Dette opplyste både viseguvernøren i Dohuk (som også er formann i provinsens barnevernkomité) og generaldirektørene for de tre provinsenes sosialdirektorater. Hva det eksakte stønadsbeløpet er, var det imidlertid noe uenighet om.

Generaldirektøren for sosialdirektoratet i Erbil (Directorate of Social Affairs, møte i Erbil 3. april 2013) nevnte denne kontantstøtten, men sa ikke noe om beløpet. Generaldirektøren i Sulaymaniya fortalte at stønaden er på 100 000 IQD per måned (ca. NOK 500), og at den er ment å skulle gå til dekning av måltider, klær og adspredelser. Generaldirektøren i Dohuk (Directorate of Social Affairs, møte i Dohuk 10. april 2013) derimot sa at kontantstøtten er på 150 000 IQD (NOK ca. 750) per familie, og at støtten gis etter samme sats i alle de tre provinsene. Trolig har en av generaldirektørene tatt feil om beløpets eksakte størrelse, men de beløpene vi fikk oppgitt, indikerer i alle fall hvilket nivå støtten ligger på.

Generaldirektøren i Dohuk opplyste videre at familier som ikke klarer å yte omsorg til sine barn, kan søke om stønad under andre regler. Stønadsbeløpet er det samme uavhengig av familiens økonomiske situasjon. Ifølge generaldirektøren mottar ca. 30 000 familier slik stønad, hvilket er anslått å være omlag halvparten av det faktiske antallet stønadsberettigete.

Også enker og skilte kvinner som lever sammen med sin utvidede familie, mottar stønad via den utvidede familien, ifølge generaldirektøren i Dohuk. Man må da kunne dokumentere sin sivilstand, for eksempel med skilsmisseattest fra domstolen. Det er videre et vilkår at man bor lovlig i KRI. Generaldirektøren påpekte at de kurdiske regionale myndighetene (KRG) ikke gir stønad til de som bor i de omstridte områdene sør for KRI. For eksempel ligger Kirkuk innenfor det irakiske forvaltningssystemet og de budsjettmidlene som fordeles direkte fra Bagdad. KRG gir derfor ikke stønad til de som bor i disse områdene.

Generaldirektøren for sosialdirektoratet i Sulaymaniya fortalte at kontantstøtten til enker er på 150 000 IQD per måned. Det er ca. 30 000 enker i Sulaymaniya provins som får denne kontantstøtten. Støtten utbetales av provinsmyndighetene. Skilte kvinner som har vanskeligheter med å gi barna tilstrekkelig omsorg, vil etter søknad til direktoratet få finansiell bistand (ikke spesifisert) umiddelbart. Skilte menn vil ikke kunne påregne slik stønad.

Ikke-offentlige religiøse velferdsstiftelser gir også støtte til samme type familier. Slike bidrag kommer for mange familiers vedkommende i tillegg til det som det offentlige yter.

Også generaldirektøren i Sulaymaniya opplyste at KRG ikke tilbyr tilsvarende tjenester i de omstridte områdene sør for KRI som er under deres kontroll. Dette faller i stedet inn under ansvaret til sentralregjeringen i Bagdad, et ansvar som generaldirektøren for øvrig mente sentralregjeringen ikke følger opp særlig godt.

Den britiske NGO'en STEP (møte i Sulaymaniya 7. april 2013) har arbeidet i Irak i flere år med beskyttelse av barn. I KRI samarbeider de med myndighetene bl.a. om å utvikle et fosterhjemssystem for foreldreløse barn. STEP mente at kravene til å kvalifisere for stønad er svært strenge, men de kjente ikke kriteriene i detalj. De kjente heller ikke til det eksakte stønadsbeløpet og var usikre på om det som blir gitt er tilstrekkelig.

Lederen for det kurdiske regionale parlamentets sosial-, familie- og barnekomité nevnte at det også blir gitt kontantstøtte til familier med autistiske og funksjonshemmede barn. Etter hans

Respons Irak - Kurdistanregionen: Det offentlige omsorgstilbudet til foreldreløse barn, utenom barnehjem

mening er kontantstøtte en problematisk form for stønad, da det ikke kan kontrolleres om den faktisk kommer barnet til gode etter hensikten.

Fosterhjem

Det kurdiske regionale parlamentet arbeider nå med et lovforslag om å etablere en fosterhjemsordning for foreldreløse barn. Det er myndighetenes policy at flest mulig foreldreløse barn skal få omsorg i en familie i stedet for i institusjon. Man ønsker derfor å bygge færrest mulig barnehjem, ifølge generaldirektøren for sosialdirektoratet i Dohuk. Han fremholdt at sosialdirektoratene i alle de tre provinsene støtter fosterfamilieforslaget. Ansvar for den videre prosessen og den eventuelle gjennomføringen ligger nå hos det regionale parlamentet og KRGs arbeids- og sosialministerium. Direktoratene gjør sitt for å øve påtrykk på parlamentet og KRG. Direktoratet i Dohuk provins har et samarbeid med Sverige, som også har uttrykt støtte til fosterfamilieforslaget. Man har sett at fosterfamilieordningen har vært vellykket i andre land, og ønsker derfor å tillempe den til KRI, ifølge generaldirektøren.

Generaldirektøren i Dohuk presiserte at ansvaret som fosterfamilie går ut på å ta den daglige omsorgen for barnet, men at dette ikke forplikter familien til å registrere det i familiens navn. Et fosterbarn vil derfor ikke være å regne som et medlem av familien.

Videre påpekte generaldirektøren at en familie har adgang til å folkeregistrere et barn som det overtar omsorgen for i sitt navn. En familie som gjør dette, vil få en offentlig stønad på mellom 400 000 – 500 000 IQD (NOK ca. 2000 – 2500). Dette vil bli gjort for å støtte opp om at foreldreløse barn så langt som mulig får anledning til å vokse opp i en familie.

Også generaldirektøren for sosialdirektoratet i Sulaymaniya fortalte at det arbeides med et fosterfamilieprosjekt, men han konkretiserte ikke dette noe nærmere.

STEP fortalte at lovgivningen som vil regulere dette, vil være en del av sosiallovgivningen, og at den er nær ved å være klar til å vedtas i parlamentet. En arbeidsgruppe er blitt nedsatt for å se på hvordan regelverket skal kunne iverksettes. STEP mente det imidlertid er en svært lang vei å gå fra vedtatt lov til et fungerende system. Mye arbeid vil behøves med å få systemet til å virke. Men myndighetene stiller etter STEP sin oppfatning med et åpent sinn. De har et reelt ønske om å få på plass et fosteromsorgssystem. Den beste formen for fosteromsorg vil etter STEPs mening være plassering innenfor barnets egen storfamilie. I tillegg til finansiell stønad mente STEP at slike familier bør få støtte i form av sosialtjenester.

Adopsjon

I KRI diskuteres det å opprette en adopsjonsordning liknende den man har i bl.a. Europa. Dette er det interesse for på politisk hold, og ifølge generaldirektøren for sosialdirektoratet i Dohuk arbeides det for dette nå. Generaldirektøren for sosialdirektoratet i Erbil fortalte at det pågår en debatt om en adopsjonslovgivning i det kurdiske regionale parlamentet, og han regnet med at en slik lovgivning ville være klar snart.

Formannen i parlamentets sosial-, familie- og barnekomité fortalte også at parlamentet arbeider med en lovbestemmelse om adopsjon, og at det er en løpende debatt om dette i parlamentet. Ulike organisasjoner som arbeider med barns og kvinners rettigheter, har flere ganger tatt opp spørsmålet. De rådende holdningene i samfunnet, som er knyttet til stammer,

Respons Irak - Kurdistanregionen: Det offentlige omsorgstilbudet til foreldreløse barn, utenom barnehjem

storfamilier og rural kultur, har imidlertid større gjennomslag enn lovgivningen, mente han. Og han anså opinionen for å være langt mer skeptisk enn politikerne.

Andre tiltak og støtteordninger

I møte med Landinfo opplyste Arbeids- og sosialministeren at hennes ministerium har ansvaret for barns helse, utdanning og ernæring. Ministeren opplyste at det bl.a. er blitt etablert en telefonlinje med et nødnummer (116) som barn med sosiale problemer og barn som blir utsatt for vold, kan bruke. Linjen er åpnet i Erbil og vil snart bli åpnet i Dohuk og Sulaymaniya også.

Arbeids- og sosialministeriet har et støtteprogram til unge mennesker mellom 16 og 35 år som vil starte egen virksomhet. Programmet er åpent også for barnehjemsbarn, men for å være låneberettiget må de under 18 år ha en voksen person som kan administrere lånet. Avhengig av prosjekt kan det gis lån på mellom 1 og 15 mill IQD. Lån gis kun én gang.

Stønad til personer med særlige behov, bl.a. enker, ugifte kvinner, familier uten inntekt og eldre, blir gitt på månedlig basis.

Som den eneste provinsen i KRI har Dohuk en egen barnevernkomité. Formannen i komiteen er viseguvernøren i Dohuk. Medlemmer av komiteen er UNICEF, frivillige organisasjoner, justis-, sosial- og utdanningsministeriene og ungdomsdomstolen. Ifølge viseguvernøren møtes komiteen én gang i måneden, i blant oftere i spesielle tilfeller (*emergencies*). Komiteen har eksistert siden 2008. Muligens vil tilsvarende komiteer bli etablert i Erbil og Sulaymaniya også. Slik det ble beskrevet, møtes man for å drøfte spesifikke saker, bl.a. klager på offentlig forvaltning. Komiteen kan muligens oppfattes som et offentlig utvalg som publikum og andre kan rapportere til uformelt.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver. Landinfos responser og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke-offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

En respons er et svar på konkrete spørsmål og problemstillinger som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo. Responser er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema eller et spørsmål, og kildegrunnlaget vil ikke nødvendigvis være like bredt som i våre temanotater. Responser er utarbeidet innenfor begrensede tidsrammer og vil i liten grad inneholde bakgrunnsinformasjon.

Opplysningene som blir lagt fram i responsene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som responsene omhandler.

Referanser

Muntlige kilder

- Arbeids- og sosialministeren i KRG. Møte i Erbil 4. april 2013.
- Al-Mesalla, NGO. Møte i Erbil 4. april 2013.
- Sosialdirektoratet (Directorate of Social Affairs) i Dohuk, ved generaldirektøren. Møte i Dohuk 9. april 2013.
- Sosialdirektoratet (Directorate of Social Affairs) i Erbil, ved generaldirektøren. Møte i Erbil 3. april 2013.
- Sosialdirektoratet (Directorate of Social Affairs) i Sulaymaniya, ved generaldirektøren. Møte i Sulaymaniya 7. april 2013.
- Sosial-, familie- og barnekomiteen i det kurdiske regionale parlamentet, ved formannen. Møte i Erbil 3. april 2013.
- STEP, britisk NGO. Møte i Sulaymaniya 7. april 2013.
- Viseguvernøren i Dohuk, i egenskap av formann i provinsens barnevernkomité. Møte i Dohuk 10. april 2013.

© Landinfo 2013

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.